

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 28

BEOGRAD, 9. JULI 1938.

GODINA X

Sadržaj:

Državna fabrika šećera na Čukarici
Rudnik »Kostolac« Đorđe Vajfert a. d., Kostolac
Gradištansko električno i industrijsko a. d. Veliko Gradište

DRŽAVNA FABRIKA ŠEĆERA NA ČUKARICI

U analizama bilansa šećerana u Osijeku, Petrogradu i Novom Vrbasu, koje smo objavili u broju 27 od 2 jula o. g., već smo ukazali na nezavidni položaj u kome se još uvek nalaze naša industrija šećera i proizvođači šećerne repe. Zbog toga se ovom prilikom nećemo na tome zadržavati. Što se tiče rada Državne fabrike šećera na Čukarici, moramo napomenuti da je i ona prošle godine mogla da iskoristi samo neznatan deo svog kapaciteta. U prošloj kampanji ona je preradila samo 2.806 vagona repe prema 9.012 vagona u prethodnoj godini. Repe je bila slabijeg kvaliteta i otkupljena je po ceni od 17,53 dinara po kvintalu (prema 19,56 din. u 1936), a njen procenat iskorišćenja bio je samo 10,68% (12,04% u 1936). Fabrika je iz preradene repe dobila 31.890 kvintala šećera prema 106.438 kvintala u prethodnoj godini. Kao što se vidi, prošlogodišnja proizvodnja šećera ovde je jedva dostigla 30% one iz 1936, a ni u toj godini fabrika nije bila iskoristila ni cele 2/3 svog proizvodnog kapaciteta.

Efekat poslovanja pokazuje nam donja tablica u kojoj smo uporedili glavne pozicije računa gubitka i dobitka za poslednje četiri godine:

Rashodi	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38
	u hiljadama dinara			
Održanje fabr., plate, nadnice i ostalo	5.709	7.287	4.881	5.469
Porez i prirez	4.674	3.862	2.318	2.049
Otpisi	914	912	2.063	982
Ukupno	11.297	10.061	9.262	8.500
Podela čiste dobiti:				
rez. fondu	516	233	769	803
fondu za obnovu	1.032	465	769	803
nagrada upravi	103	37	154	236
nagrada osoblju	206	74	231	241
penz. fondu	100	200	400	400
ost. dob. Min. fin.	8.362	3.642	5.367	5.548
Čista dobit	10.319	4.651	7.690	8.031
Prihodi				
Šećer, melasa i rezanci	19.935	19.306	15.851	13.368
Kamata i vanr. pr.	1.681	1.407	1.101	3.163
Zbir prihoda	21.616	14.713	16.952	16.531

S obzirom na to da proizvodnja u 1937/38 nije dostigla ni jednu trećinu one iz prethodne kampanje, prošlogodišnji rezultat poslovanja možemo označiti kao neobično zadovoljavajući. Čista dobit za prošlu godinu je čak i nešto veća od one iz 1936/37 i iznosi 8,03 mil. din. Blagodareći osetnom smanjenju zaliha, koje su se bile nagomilale iz proizvodnje ranijih godina, prihodi od prodaje šećera, melase i rezanaca iznose 13,36 miliona i samo su za 2,5 miliona manji nego u

prethodnoj godini. S druge strane je i ovo smanjenje gotovo u celosti nadoknadeno porastom prihoda od kamate i vanrednih prihoda, koji iznose 3,16 mil. prema 1,10 mil. din. u 1936/37. U vezi s tim zbir ukupnih prihoda u 1937/38 iznosio je 16,53 mil. samo za 240 hilj. din. manje nego u 1936/37.

Na strani rashoda vidimo da su izdaci za održanje fabrike, plate, nadnice i ostali režijski troškovi za 588 hilj. din. veći nego u prethodnoj godini. Uprava je i prošle godine primenjivala najrigorozniju štednju, ali se — uprkos smanjenju proizvodnje — ovo povećanje troškova nije moglo izbeći, jer su, kako nadnice, tako i sve ostale cene pokazivale izrazitu tendenciju porasta. Zatim je uporedo sa povećanjem vanrednih prihoda bilo i vanrednih izdataka. Izdaci za porez i prirez iznose 2,05 miliona i manji su za 270 hilj. nego u prethodnoj godini. Ovde treba naglasiti da fabrika, iako je državno preduzeće, ne uživa nikakve specijalne privilegije. Ona plaća poreze i prireze i izložena je slobodnoj konkurenciji kao i sve ostale fabrike šećera u zemlji. U odnosu na prethodnu godinu otpisi su smanjeni na polovinu, ali se samo neznatno razlikuju od onih iz 1934/35 i 1935/36 godine.

Račun izravnanja

Aktiva	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38
	u hiljadama dinara			
Gotovina:				
u blagajni	30	67	149	129
žiro-rač.	4.841	4.800	4.727	30.398
Ukupno	4.871	4.867	4.876	30.527
Dužnici:				
tekući računi	9.309	4.481	5.784	4.052
fabrični ekonomi	397	649	321	—
predumjovi	2.625	1.316	792	2.654
doznake na putu	—	—	416	389
prenosne pozic.	30	25	—	142
fabrične filijale	—	—	—	3.027
Ukupno	12.361	6.865	7.343	10.264
Fabrikati	46.529	41.539	45.067	15.846
Nepokretnosti				
zemljište i zgrade	9.329	9.150	8.992	8.786
celokup. maš. uređaj	6.635	6.310	5.710	5.363
Ukupno	15.964	15.460	14.702	14.149
Razna aktiva				
pokretnosti i mater.	1.746	1.541	1.387	2.624
vrednost rez. fonda	4.086	4.351	3.912	3.912
ulozi penz. fonda	369	533	831	1.374
evidenc. računi	19.284	16.790	22.024	23.882
Ukupno	25.467	23.215	28.154	31.712
Pasiva				
Sopstvena sredstva				
obrotni kapital	43.301	43.301	43.301	43.301

rezervni fond	11.035	11.268	12.037	12.840
fond za obnovu	13.696	13.825	13.595	13.296
penzioni fond	462	733	1.231	1.774
Ukupno	68.493	69.154	70.164	71.211
Poverioci				
Min. fin. ostat. dob.	8.362	3.642	5.367	5.548
tantijeme	310	111	385	477
poverioci tek. rač.	7.804	1.420	1.435	1.453
prenosni poverioci	919	743	684	—
neispl. repa i razno	20	87	55	12
Ukupno	17.415	6.003	7.926	7.490
Evidencioni računi	19.284	16.790	22.024	23.802
Zbir bilansa	105.192	91.947	100.114	102.503

Zbir bilansa iznosi 102,5 mil. din. Ako malo bolje pogledamo sastav pasive, videćemo da fabrika uopšte nema poverilaca u uobičajenom smislu te reči. Među poveriocima iskazano je na prvom mestu Ministarstvo finansija sa 5,54 miliona dinara za čistu dobit fabrike, koja je preostala posle odvajanja za fondove i nagrade upravi i osoblju. Poverioci po tekućim računima iznose svega 1,45 miliona, gotovo jednako kao i krajem prethodne godine. Za tantijemu upravi i osoblju izdvojen je iznos od 477 hilj. dinara. Razni evidencioni računi, preko kojih se knjiže garancije, kaucije, ostave itd., iskazani su sa 23,8 miliona, a ukupna sopstvena sredstva iznose 71,2 miliona. Kao državno preduzeće, fabrika nema sopstvene glavнице. Pozicija »Obrtni kapital«, koja ovde zamenjuje glavnicu, formirana je iz čiste dobiti, najvećim delom u 1926/27 i 1927/28 godini. Ova pozicija, koja je iskazana sa 43,3 miliona dinara, ne pretstavlja sav obrtni kapital fabrike. Fondovi (za obnovu i rezervni) iznose preko 26 miliona, a poverioci su, kao što smo videli, sasvim neznatni.

U aktivi pada u oči ogromni iznos gotovine. Krajem prošle poslovne godine (31 marta 1938) fabrika je imala u blagajni samo 129 hiljada dinara, ali se je na žiro-računima nalazio iznos od 30,4 miliona prema 4,7 miliona krajem prethodne poslovne godine. Ovo veliko povećanje gotovine je posledica smanjenja zalih gotove robe sa 45,07 miliona u 1936/37 na 15,85 miliona dinara krajem 1937/38. Ukupni iznos dužnika izkazan je sa 10,26 miliona prema 7,34 miliona u prethodnoj godini. Samo mali deo tog iznosa otpada na dužnike za šećer, jer se poslovi obavljaju uglavnom samo za gotovo. Dužnici po tekućim računima iznose 4,05 miliona, potraživanja od fabričnih filijala 3,02 miliona a predjumovi 2,65 mil. dinara. U odnosu na prethodnu godinu predjumovi su povećani za skoro 2 miliona. To je u vezi sa povećanjem površine zasade repom u tekućoj kampanji. Vrednost celokupnog mašinskog uređaja i nepokretnosti iskazana je sa ciglo 14 miliona dinara. Stvarna vrednost investicija je nekoliko puta veća. Fabrika je osnovana pre 40 godina, ali su stare, dotrajale, neekonomične i sa malim kapacitetom mašine i aparati zamenjeni pre nekoliko godina najmodernijim i vrlo ekonomičnim mašinama i aparatima, koji imaju veći proizvodni kapacitet. Fabrika može danas sa lakoćom da preradi godišnje oko 15.000 vagona repe i da izradi oko 1.600 vagona šećera, radeći 4 meseca u godini, tj. za vreme koje se smatra kao normalno za naše klimatske prilike.

Pre izvesnog vremena doneto je rešenje o proširenju poslovanja fabrike i na proizvodnju špiritusa i kvasca. Tehnički uslovi za to postoje. Fabrika proizvodi godišnje nekoliko stotina vagona melase, za koju se uvek ne mogu lako naći kupci. Dakle, postoje sirovine za obe grane industrije. Fabrika ima i dovoljno sopstvenog kapitala za nabavku potrebnih investicija, tako da ne bi morala plaćati kamate. Najzad, ona ima i svog neiskorišćenog zemljišta za podizanje potrebnih zgrada, magacina i postrojenja. Građevinski objekti potrebni za smeštaj novih proizvodnih grana fabrike treba da budu izgrađeni još u toku ove godine.

Pretsednik Upravnog veća fabrike je g. Dragutin Prica, a članovi su g. g.: Đukan Spasojević i Toplica Pešić. Direktor je g. Velimir Đurđić.

RUDNIK »KOSTOLAC« ĐORĐE VAJFERT A. D., KOSTOLAC

Iako se u firmi podvlači da je »Kostolac« rudarsko (ugljenokopno) preduzeće, ipak treba napomenuti da ovde imamo u stvari jedan mali trest. Pored ugljenokopa tu je još i rečno brodarstvo, parni mlin, kamenolom i velika ekonomija. Brodarstvo, koje igra veoma važnu ulogu u bilansu, pošto je iskazano sa skoro 19 miliona u aktivni, ne pretstavlja samostalnu granu privređivanja. Ono služi uglavnom samo za prenos uglja, od mesta proizvodnje do Beograda i Pančeva, gde je koncentrisana glavna potrošnja. Značaj parnog mlina, kamenoloma i ekonomije nije znatniji, tako da je ugljenokop stvarno ipak najglavnija grana privređivanja u preduzeću. To nam pokazuje i račun gubitka i dobitka.

Ugalj koji proizvodi »Kostolac« je lignit vrlo dobrog kvaliteta sa prosečno 3500 kalorija, a dobiva se gotovo neposredno na obali Dunava, odmah ispod ušća Morave. Privredna kriza je u svoje vreme prouzrokovala smanjenje potrošnje uglja. Poslednjih godina od toga je trpeo i Rudnik »Kostolac«. Poboljšanje opštih prilika dobro je došlo i ovom preduzeću. Ipak treba primetiti da ni naša ukupna proizvodnja lignita ni proizvodnja »Kostolca« nisu još ni iz daleka dostigle onu od pre krize, iako je poslednjih godina otvoreno čak i nekoliko novih rudnika lignita. Ni cene lignita nisu se oporavile u dovoljnoj meri. Poznato je da su rudnici lignita dosta zapostavljeni od strane državnih železnica. S obzirom na to, njihovi izgledi zavise od porudžbina industrije i privatnika. Da bi se postojeći rudnici lignita racionalnije eksploatisali, trebalo bi ograničiti otvaranje novih.

U svom poslovnom izveštaju za prošlu godinu uprava »Kostolca« napominje, između ostaloga, da je preduzeće »i pored teških prilika i rudarskog štrajka od skoro 25 dana, postiglo zadovoljavajući poslovni rezultat«. Čista dobit po svima granama poslovanja iznosi samo 100 hilj. din. Međutim, preduzeće je uspelo da izvrši amortizaciju od 1 mil. 38 hilj. din. na instalacijama, inventaru i plovnom parku, kao i otpis od vrednosti poplavom odnešenog kamena sa stovarišta u Brnjicama u iznosu od 75 hilj. dinara.

Bilansi za poslednje četiri godine ovako izgledaju:

Aktiva	Račun izravnjanja			
	1934	1935	1936	1937
	u hiljadama dinara			
Gotovina	483	457	513	321
Hartije od vrednosti	—	—	598	601
Nepokretnosti	2.564	2.573	2.521	2.471
Koncesija »Kostolac«	5.500	5.500	5.500	5.500
Mašinerije	520	468	421	379
Železnička postrojenja	1.590	1.431	1.288	1.259
Mlin. instalacija	180	162	138	117
Pokretni inventar	420	344	287	300
Plovni objekti	19.560	19.170	18.595	18.037
Inventar plov. obj.	1.240	880	630	535
Novi potkop	—	212	201	180
Istražni radovi	223	—	—	—
Ugalj i materijal	499	954	750	636
Dužnici	5.038	7.393	6.193	6.408
Razna aktiva	329	74	76	82

Pasiva	1934	1935	1936	1937
Glavnica	10.000	10.000	10.000	10.000
Rezervni fond	53	56	57	58
Dobr. fond Đ. Vajfert	—	—	—	109
8% obveznice	4.500	4.500	4.500	4.500
Menice	9.915	9.070	8.739	8.025

Poverioci	12.574	14.343	13.223	12.866
Lombard	—	204	148	207
Razna pasiva	660	941	1.007	926
Kaucije, gar., ostave	11.260	25.093	23.017	22.997
Dobit	443	504	36	136
Zbir bilansa	49.406	64.711	60.728	59.824
Obrtni kapital	38.146	39.618	37.711	36.827

Iz gornje tablice vidimo da Rudnik nikada nema većih zaliha uglja. Ova pozicija varira između pola i jedan milion dinara. Krajem 1937 iskazana je sa 636 hilj. Dužnici iznose 6,4 miliona prema 6,2 mil. u prethodnoj i 7,4 mil. u 1935 god. Ukupne investicije bilansirane su sa 28,7 mil., od čega otpada 18,6 mil. din. na brodarstvo i 10,1 miliona na rudnik. Zbir bilansa iznosi nešto manje od 60 miliona. Ako se od toga oduzmu kaucije, garancije i ostave, kao neutralne pozicije koje su iskazane sa istim iznosima u aktivni i pasivi, vidi se da obrtni kapital preduzeća iznosi ravno 36,8 miliona. To znači da su skoro četiri petine sredstava s kojima preduzeće radi uložene u investicije. Sopstvena sredstva nisu dovoljna za pokriće svih investicija. Zbog toga se preduzeće služi i dugoročnim kreditima. Inače, glavnica iznosi 10 mil., a ukupna tuđa sredstva (obveznice, menice, poverioci i lombard) oko 26,5 miliona dinara. U toku poslednje tri godine menice i poverioci pokazivali su tendenciju postepenog opadanja, dok se stanje obveznica nije menjalo. Lombardni dug preduzeća je neznatan.

Račun gubitka i dobitka

Rashodi	1934	1935	1936	1937
u hiljadama dinara				
Admin. i opšti troš.	4.742	3.983	4.142	4.867
Amortizacija	407	309	323	410
Otpis sumnj. potraž.	—	—	527	—
Kamenolom	—	152	—	—
Ekonomija	15	—	—	5
Dobit	443	504	36	136
Prihodi				
Prenos dobiti	315	440	503	36
Rudnik	5.275	4.436	4.502	5.308
Brodarstvo	13	34	10	12
Mlin	4	7	7	10
Ekonomija	—	30	6	—
Razni prihodi	—	—	—	12
Zbir prihoda	5.607	4.947	5.029	5.418

Prihod rudnika u 1937 bio je za 800 hilj. din. veći nego u prethodnoj godini i iznosi 5,3 miliona. Prihodi ostalih grana su neznatni. Prošle godine je jedino rad ekonomije završen sa gubitkom. I režijski troškovi pokazuju tendenciju porasta. U računu rashoda amortizacija je pokazana sa 410 hilj. Međutim, jedan deo otpisa je izvršen pre zaključka knjiga, tako da je ukupna amortizacija u 1937 iznosila 1,08 miliona prema 1,2 miliona u prethodnoj godini.

Ukupan čisti dobitak sa prenosom iz 1936 iznosi 136 hilj. din. Od toga je upotrebljeno za dotaciju Dobrotvornom fondu poč. Đorđa Vajferta 27 hilj. din., za povećanje rezervnog fonda 2 hilj., a ostatak od 107 hiljada prenet je na novi račun.

U upravi su g. g.: D-r Dragutin K. Protić, (pretsednik), d-r Ferdinand Gramberg, Žorž Faj, Herman Gramberg i Oto Vajfert. Članovi nadzornog odbora bili su g. g.: Rudolf Pilec (pretsednik), d-r Gustav Kerpel i poč. Milan Parivodić.

GRADIŠTANSKO ELEKTRIČNO I INDUSTRIJSKO A. D., VELIKO GRADIŠTE

Celokupna spoljna trgovina Kraljevine Srbije pre izgradnje železnica imala je tri glavne probojne tačke: Veliko

Gradište, Smederevo i Šabac. V. Gradište imalo je Stig za pozadinu, kao Šabac Mačvu i Smederevo Jasenicu. Paralelno sa tim ogromnim volumenom trgovačkog prometa robe razvijalo je V. Gradište i proizvođačku delatnost. Ono je bilo u drugoj polovini XIX veka isto tako jedno od najvećih izvoznih mesta za debele svinje. Dok nije Mađarska sagradila železnice prema Dunavu, Srbija je izvozila poluugojene svinje, takozvane kočinare za meso. S izgradnjom železničke pruge do Bazjaša, koji leži zapadno od V. Gradišta, preorijentisalo se V. Gradište od trgovca u proizvođača debelih svinja. To je imalo za posledicu da je Stig znatno proširio kulturu kukuruza i tim dvojstvom proizvodnje: pšenice i kukuruza, znatno se osigurao protiv atmosferskih nepogoda.

V. Gradište se paralelno s ekonomskim snaženjem razvijalo i kulturno. Još pre 50 godina, kada je 95% naroda u Srbiji bilo nepismeno, Gradištanci su slali svoje sinove na školovanje u Mađarsku, u Slovenačku (Ljubljanu), pa čak i u Švajcarsku (Vintertur). Gradištanci su bili toliko komercijalizirani u svome mentalitetu, da su se smatrali višim od ostalih redova, pa čak i činovništva. Obično sirotinja i činovništvo školovali su decu za činovnike. Patricije su slale decu u stručne škole.

Požarevački okrug uopšte (u čije područje spada i V. Gradište) liferovao je vrlo malo političara, koji se regrutuju iz činovnika. Ali je dao velike privrednike.

Veliko Gradište imalo je poslednjih decenija zlu sudbinu. Najviši udar mu je zadala železnica, kojom je Požarevac vezan sa Dunavom (a docnije sa unutrašnjošću do Petrovca). Pre te pruge celokupna proizvodnja poljoprivrednih proizvoda morala je doći u V. Gradište, jer je požarevački trgovac plaćao nižu cenu za iznos podvoza kolima od Požarevca do Dubrave. Gradištu je ostala njegova najbliža okolina, koja mu je i danas verna, ali se trgovački promet smanjio za 60—70%. Istovremeno je propao i izvoz debelih svinja. Carinski rat sa Austrijom je zadao smrtni udar ovoj veoma rentabilnoj privrednoj grani. Ni trgovinski ugovor od 1907 god. nije doneo oživljenje zbog kontingentiranja izvoza na 50.000 komada svinja (a ranije 150.000). Jedna brojka je dovoljna, da nam pokaže svu tragediju najnaprednijeg mesta predratne Srbije: broj stanovnika V. Gradišta je iznosio pre 50 god. 2.000, a danas iznosi 3.000. Za ovo vreme i sela i varoši su se udvostručili, a poneka i udeseterostručila.

Još je fatalniji postao njegov geografski položaj stvaranjem Jugoslavije. S onu stranu Dunava došla je Rumunija, sa kojom se nije imalo i ni danas se nema gotovo nikakvih ekonomskih veza.

Gradište se otimalo od zle sudbine svom svojom snagom. Najsajniji pothvat preorijentacije prestavlja Gradištansko električno i industrijsko društvo a. d. Požarevački okrug sem mlinova nije imao iskustva u industrijskoj delatnosti. I baš na tom polju za poslednjih dvadeset i nekoliko godina pokazali su oni uspeh, koji je gotovo besprimeran kod nas a koji pokazuje, koliko je jak komercijalni duh u atmosferi Gradišta.

Sa bogatom žitnicom u pozadini a ležeći na Dunavu i Peku Gradište je imalo razvijeno mlinarstvo. Na jarugama Peka bile su dve vodenoce potočare: gornja i donja. Za nekada bogato Gradište one su bile letnja kupatila prvoga reda. Na mestu gde je stajala gornja vodenoce nalazi se danas šest industrijskih preduzeća. Ona imaju zajedničku bazu u jarugi na kojoj je bila vodenoce, a koja je pretvorena u električnu centralu. Ona liferuje osvetljenje Gradištu. To se jedino imalo u vidu pre rata, kad je podignuta centrala. Danas su na tom istom mestu povezana pogonskom snagom i pravno u jedno akcionarsko društvo fabrika leda, vunara, cedište zejtina i fabrika kartona. Koliki je napor bio potreban pa da se bez ikakve industrijske tradicije prelazi s jedne na drugu industriju. Teško je reći koje je preduzeće prospernije, i koje

od njih više služi privrednim interesima mesta i okoline. Mlin spada u red najboljih u zemlji, liferuje brašno za Beograd za najuglednije potrošače. Fabrika leda zadovoljava vrlo jevtino domaću potrebu, a vunara potrebu seljaka. Što se tiče fabrike zejtina, njene su zasluge za okolinu neizmerne. Ona je podignuta s obzirom na okolnost, da se u Stigu u velikom obimu neguje, pored kukuruza, bundeva za hranu stoke. Ocenilo se, da u tom kraju ima dovoljno semena od bundeve za rentabilnost zaposlenja cedišta zejtina. Međutim, kad je nastala poljoprivredna kriza, uprava ovoga preduzeća pomogla je svom snagom preorijentaciju stiškog seljaka za jedan deo proizvodnje ka suncokretu, tako da je danas fabrika puno zaposlena cedenjem suncokretovog semena. I što je najinteresantnije, ta cednica radi na ujam (ušur). Seljaci donose svoje seme, kao pšenicu radi mlevenja. Suncokret je do pre izvesnog vremena u Stigu bio samo jedan cvet, danas je to unosna poljoprivredna kultura. Kao vrhunac, ali svakako ne kao poslednja etapa u aglomeriranju industrijskih preduća na mestu gornje vodenice, imamo da zabeležimo fabriku kartona. S obzirom na to da je ta industrija u Jugoslaviji uopšte mlada, mora se odati priznanje upravi za ovu inicijativu. Koliko je ona bila uspešna, najbolje ilustruje činjenica, da je prve godine celokupna proizvodnja kartona prodana unapred.

Prostor ne dopušta da uđemo detaljnije u analizu ovoga industrijskog emporija V. Gradišta. Čitava bi se knjiga o tome mogla da napiše. Međutim, potrebno je da kažemo nekoliko reči o finansijskoj strani ovog preduzeća, pošto je to glavni zadatak naših analiza bilansa. To će se videti iz ovih tablica:

Račun izravnjanja

Aktiva	1937	1936	1935
	u hilj. dinara		
Blagajna	6	22,3	11,7
Poštanska štedionica	173,9	48,6	76,4
Električna centrala	53,5	56,8	63,1
Mlin	758	836,6	922,5
Fabrika leda	51	56,6	62,9
Jaz i jaruga	17	19,1	21,2
Vunara	31,3	33,6	34,8
Cedionica zejtina	60,6	62,4	52,1
Fabrika kartona	264,9	246,7	—
Materijal i mreža	30,7	20,3	30,2
Nameštaj i pribor	—	3,6	4
Vrednost rezervnog fonda	279,8	247,3	235
Vrednost osoben. rez. fonda	66,2	21	—
Hrana	38,5	13,6	55,8
Hartija	76,1	—	—
Gorivo i mazivo	33,1	41,8	35,7
Efektivni računi	—	—	17
Menični depo	480	480	600
Kaucije	18	18	18
Pasiva			
Glavnica	400	400	400
Fondovi			
rezervni	262,7	247	230,6
osobeni rezervni	322,4	238,2	151,6
za pokr. ev. štete	94,5	74,5	—
za obnovu mašina	226,3	196,3	171,3
za amort. mašina	215,7	185,7	160,7
za kursnu razliku	88,5	53,6	43
Narodna banka	250	250	300
Opšta trg. banka	0,5	0,2	—
Društveni akcepti	480	480	600
Polagači kaucija	18	18	18
Neisplaćena dividenda	—	7	—
Akcionarima na raspoloženje	70	80	80
Zbir bilansa	2.438,7	2.230,9	2.224

Još mnogo sjajnije svedočanstvo upravi gornjeg preduzeća daje gornja statistika bilansnih cifara za poslednje tri godine. Kao što se vidi iz pasive, ukupan obrtni kapital iznosi oko dva miliona dinara, od čega je samo 250.000 din. dug, a sve ostalo sopstveni kapital. Od 1.700.000 sopstvenog kapitala, 400.000 dinara je glavnica, 1.200.000 rezerve, a 70.000 dobit za poslednju godinu. Na ovom se najbolje vidi oprezan rad i čuvanje svake pare.

Došlo je, prirodno, vreme da se najveći deo rezerve pretvori u glavnicu. U tome je pogledu učinjen predlog od strane uprave zboru akcionara. Predlaže se, naime, da se glavnica poveća na milion dinara, s tim da se izda akcionarima besplatno tri nove akcije na svake dve stare. Ova odluka nije naišla u prvi mah na potrebno razumevanje od strane nadzorne vlasti, ali je u poslednje vreme stvar ipak dovedena u red, jer opšti rezervni fond od 272.670 din. ostaje i dalje. Po sebi se razume, da akcionari imaju interes da se ova mera srovede već i s obzirom na naš sistem društvenog poreza, pokome dopunski porez stoji u pravilnoj srazmeri sa visinom rezervi.

Sa 2 mil. din. gradištanci su podigli šest raznih industrijskih preduzeća! To zvoni kao bajka! Mlin koji obično košta desetine miliona Gradištansko električno i industrijsko a. d. nije koštao ni milion dinara. Poslednjih godina se vodi u aktivni po 958.000. Električna centrala vodi se po 53.000 i čini samo jedan mali deo gotovine kod Poštanske štedionice (174.000 din!). Fabrika leda se knjiži sa 51.000 din. Vunara se vodi sa 51.000 din., Cedionica zejtina sa 60.000 a Fabrika kartona sa 265.000. Sav materijal i mreža sa 31.000 din. I to je sve! Ne bi čovek nikad mogao da veruje, da se sa ovako minimalnim sumama mogu da podignu šest industrijskih preduzeća! Gradištanci u ovom pogledu mogu da posluže kao učitelji jugoslovenskim malim kapitalistima. Gotovina iznosi polovinu glavnice (200.000 din.), a vrednost rezervnog fonda oko 250.000 din. Može li se zamisliti veća likvidnost kod industrijskog preduzeća?

Račun dobitka i gubitka

Rashod	1937	1936	1935
	u hiljadama din.		
Opšti i troškovi proizvodnje	727,5	626,2	675,4
10% otpis:			
Centrale	5,9	6,3	7
Mlina	84,2	92,9	102,5
Fabrike leda	5,7	6,3	7
Jaza i jaruge	1,9	2,1	2,4
Vunare	3,5	3,9	3,7
Cedionice zejtina	6,7	6,9	5,8
Fabrike kartona	29,4	27,4	—
Materijala i mreže	3,4	2,3	3,4
Nameštaja i pribora	3,6	0,4	0,4
Od čiste dobiti:			
Osobenom rez. fondu	84,2	86,5	12
Fondu za obnovu maš.	30	25	12
Fondu za amort. maš.	30	25	12
Fondu za pokriće ev. štete	20	10	4,5
Akc. na rasp.	70	80	80
Prihod			
Bruto prihod	1.106	1.001,3	928
Zbir prihoda ili rashoda	1.106	1.001,3	928

Prihodi u 1937 godini iznose polovinu obrtnog kapitala (1.100.000 din.). Od toga su troškovi 727.000 din., otpisi 145.000 din., dotacije fondovima 165.000 din., a 70.000 din. je stavljeno akcionarima na raspoloženje!

Najzad za stručnjake jedan lep zadatak: Šta može da košta akcija ovog preduzeća u % svoje minimalne vrednosti. Svakako bi to bio najbolji papir na jugoslovenskim berzama.